

mišljenja i komentari

Ogled o poštovanju

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

“Bila je to najstrašnja bitka od 105 bitaka u kojima sam sudjelovao”, reći će Horatio Nelson nakon što je 2. travnja 1801. izveo pobjedu na ulazu u Kopenhagen. U bitci je poginulo 6 500 Danaca, među njima i cvijet sveučilišne mladeži. Nelsonovi topovi popalili su pola grada... I što se nakon toga dogodilo?

“Admiral je primljen kao što bi jedan hrabri neprijatelj trebao da primi drugoga: primili su ga s poštovanjem”, piše neki suvremenik. “Francuzi se hrabro bore”, rekao je Nelson prijestonasljedniku, koji ga je primio na pregovore (i ručak!), “ali ne bi izdržali ni jedan sat ovakve borbe, u kojoj su Danci izdržali četiri.” Kompliment za kompliment, poštovanje za poštovanje – jer kako možeš ne poštovati neprijatelja (Nelsona) kad je poveo napad unatoč izričitoj zapovjedi svoga nadređenoga, riskirajući tako ne samo da izgubi život u bitci nego i da ga, zbog neizvršavanja zapovjedi, objese o glavni jarbol!

Ta mi je zgoda iz slavne i časne vojne povijesti došla na pamet kada sam nedavno primio recenziju nekog svog članka. Neću sad komentirati sadržaj recenzije: neke su primjedbe recenzenta na mjestu, druge nisu – no to nije bitno. Nije bitno ni to što je recenzija bila krajnje zlonamjerna, nije bitno čak ni to što je bila zlonamjerna zbog neurotične opterećenosti recenzenata (koji je dragovoljno otkrio svoje ime) nekim ljudima i događajima – osnovni je problem recenzije što si je recenzent uzeo pravo da me vrijeđa. I što se sad dogodilo?

Što sam mogao učiniti drugo nego napisati uredniku da recenziju treba odbiti “zbog nepristojnosti”, štoviše da mi je nije ni trebao poslati jer je onaj tko prenosi uvrede suučesnik u vrijeđanju. Da stvar bude još gora, recenzent nije vrijeđao samo mene nego – neizravno – i samog urednika. I što se sad – pita se čitatelj – dogodilo?

Urednik je, suprotno svim očekivanjima, prihvatio recenziju (negativnu, dakako) i odbio mi članak!

Ništa, baš ništa ga (urednika) nije sprečavalo da postupi onako kako sam mu predložio. Ni po čemu se ne bi ogriješio o dobra pravila uređivanja da je poslao članak još jednom recenzentu. Time bi očuvao ne samo moj i svoj ugled nego i ugled časopisa. Ali, ali, ali...

Recenzent je čovjek za koga urednik misli da bi mu mogao nauditi (iskreno da vam kažem ne znam kako), a s rogatim se nije bosti. Onda bolje neka strada autor, koji mi – misli urednik – može manje štetiti. I eto nas opet na priči s početka ovog članka: Nelsonova je hrabrost bila izvor njegova samopoštovanja, a ono pak temelj na kojem se gradilo poštovanje njegovih neprijatelja. Ovdje imamo obrnut slučaj: kukavičluk ruši osjećaj samopoštovanja, a tko sam sebe ne poštuje ne može očekivati ni da ga drugi poštuju. Što kažem očekivati? On to ni ne traži.

U psihologiji je poznata pojava pomanjkanja samopoštovanja. Od takvog poremećaja osobnosti pate sitni lopovi,* bludnice, prostitutke. I većina se ljudi može dovesti u to stanje ako se izloži životnim opasnostima, ako se izlože gladi, torturi, mučenju – u zatvoru ili logoru, primjerice. Što ćemo, nismo svi heroji. Nagon za životom, strah od smrti toliko je jak da lomi sve moralne ograde, svaki osjećaj odgovornosti i ljudskog dostojanstva. To se može razumjeti i s ljudske strane opravdati, ali kako razumjeti i opravdati **ovo**?

Predaleko bi nas odvela analiza. Ipak, rekao bih da je osnovni uzrok ulizivački mentalitet, ono naše staro i prastaro “najte kaj za merit”. To je nešto što se usađuje u našeg znanstvenika još od studentskih dana. Hoćeš li ili nećeš proći na ispitu ovisi o profesorovom hiru, student i mladi znanstvenik ne ostvaruje svoja prava, nego mu “neko odozgo” udjeljuje ili ne udjeljuje milost. Svatko ti od kolega, a još više ako se udruže u kliku, može upropastiti karijeru. Sve to vodi i dovodi do sluganskog, kukavičkog mentaliteta: stvara se karakter koji je kadar pretrpjeti svaku uvredu i onda očekuje – kad se na kraju svoga profesionalnog i životnog puta odvaži nekog vrijeđati – da će isprati na nekom slabijem od sebe sve ono što je morao progutati. Tako nastaje kultura vrijeđanja, kultura podcjenjivanja koja – uvrijeđenom za utjehu – ponajviše unizuje onoga tko vrijeđa.

* Nedavno je u mojoj kući, u podrumu, neki mladić pokušao izvršiti provala. Opazila ga je susjeda, umirovljenica, i zadržala do dolaska policije. On ju je molio i kumio da ga pusti – nije imao ni toliko hrabrosti da jednostavno pobjegne!